

vagyonos osztályoknál, de megbízható jó kezekben van a népnél. A magyar földbirtokos osztálynak 1848 volt utolsó cselekedete a haladás mellett és a forradalom veresége után gyorsan megbánta ezt a cselekedetét is. A forradalom veresége után Kossuth lett a bűnbak. Kemény Zsigmondtól Szekfű Gyuláig, könyvtárakra duzzadt irodalomban fogadkozott a magyar uralkodó osztály: soha többé! Kossuth tragédiája az emigrációban az volt, hogy nem vette észre, hogy az ő hagyatékát nem a nemesek utódai, hanem a jobbágyok utódai őrzik. Nem tudta határozottan és teljesen összekötni a függetlenségi gondolatot, — a 48-as forradalom másik nagy örökségével: a feudális viszonyok maradványainak gyökeres likvidálásával. Pedig 1848 után újból változott a „sorrend”: ez a kérdés lett Magyarország haladásának elsődleges és sarkalatos sorsdöntő kérdésévé.

„EGY SZÉP TAVASZNAPOM”

Irta: SANDOR JÓZSEF

„Nagy idöket” élünk, nem tagadhatja senki, „történelmi idöket”, hogy ezzel tisztában legyen valaki, ahhoz nem kell módszeres történelmi tanulmányokat, összehasonlitásokat végeznie, elegendö, ha a veleszületett öt egészséges érzéke rendben. Söt, talán az is elegendö, ha az öt közül csak egy funkcionál kielégítően, mondjuk a látása, de talán egymagában a szaglás is elegendö.

Idönknek minden más, égetöbb és életre-halálra menöbb problémája mellett is leglázasabb viszártágulása a „zsidókérdés”. Ekkora történelmi csapás a szétszóródás óta még nem zuhant a zsidóságra. Ez az igénytelennek szánt irás nem pöffeszkedhetik értekezéssé, hogy napjaink egyik betegségeröl, annak okairöl, lefolyásáról, a zsidóság életmódjáröl, a betegség orvosairöl és kuruzslóiröl adjon számot és kritikát. És különösen nem tarthat igényt arra, hogy a csapást valamiképpen is befolyásolja, akár elé, akár mellékapva, légyecsapó tank ellen vagy mellette semmit sem érhet. Csupán egyetlen ember egyetlen mozdulata ez a viharban, mellyel megigazítja a fején a kalapját, hogy el ne vigye a szél.

Állapítsuk meg tehát ismételten: nagy idöket élünk, és ha már a szerencse úgy hozta magával, hogy ilyen környezetbe, ilyen kitünö alkalma-k és személyek közé kerültünk, igyekezzünk elsajátítani az idökhöz méltó viselkedést, hogy ne vétsünk a szabályok ellen. Ebböl a tantárgyböl, a „zsidókérdésböl”, semmiesetre se vegyünk leckéket kacsáktöl, görényektöl és tudatlan ujévi malacoktól. Nehogy a pironkodás feltételeit is elveszítsük és úgy járjunk, mint némely ujság humoristája és bölcsele-je, kiktöl undorral fordul el, tölük és szerencsétlen, irásnak nevezett nyomorék fejükböl kivalkart férgeliktöl a higiéníára valamit is adó ember.

Megadással, mondhatni méltósággal viseli a zsidóság a sorsát, fei-mérhetetlen mennyiségü tragédia jut el befejezésig, és akkor ilyen, magukat Grimaldikká, Rivelsekké képzelt tehetségtelen madárijesztök állnak ki az irodalmi szemétdombra, keleti táncot illegve: Khont és Bergert kukorékolva.

Menjünk vissza kitünö mesterekhez, személyekben és idöben. Keres-

sük ki tetszés szerint a „nagy időt“ és ott tanuljunk viselkedést. Én például a magyarság legszebb, sajnos, máig is befejezetlenül álló idejénél vizsgáztam, melyben igazán mindenki által elismert mesterek működtek közre. 1848 tanulságos lapjait forgattam.

Hogy az ujságoknál maradjunk, az akkori *Életképek* c. lapot esküvésre emelt jobbal állítom nívósabbnak, megbízhatóbbnak, magyarabbnak mint némely mai, holmi „svábokból jött magyarok“ által szerkesztett betű és papirmártiriumot. Onnan idézem ezt a kis aktualitást. Az 1848, április 30.-i számból. Minden sorát aláírom. Szerzője ismeretlen név, de a lap szerkesztői, — Petőfi, Jókai, Vasvári, stb. számomra egészen megbízható fedezetként állnak mögöttem.

Az írásmű címe: Egy szép tavasznapom. Figyelembe lehet még venni olvasásánál, hogy bár a legszebb magyar napokban íródott, de még jóval a zsidóság egyenjogusítása előtt. Csupán arról van benne szó, hogy a szerző egy fényben tobzódó napot barangol át a budai hegyekben, örül a napsugárnak, a hegyeknek, erdőknek, a rétnak és a rét virágainak, a szabadságnak, általában az életnek, amin én egy cseppet sem csodálkozom, lévén egészséges, érzékű emberről szó, és főleg 1848 április harmincadikáról. Életöröme hálaadó imává mélyül, amin ha nem is csodálkozom, de kilencven évvel később mégsem tudom maradéktalanul megérteni. Éppen azért át adom neki a szót.

„Ékép mondam el imámat Ó-buda regényes csúcsain. És elindulék észak felé, hogy megtekintsem a helyet, hol a monda szerint Attila vára feküdt.

Attila várát hiába keresém, udvarát elfoglalta a mezők füve, köveiből viskókat építenek és templomot.

Oly különösnek tetszett előttem fedett fővel lépni be az Isten egyházába. Gondoltam: csak szokás 's belém, a gyermekbe más szokást csepegtettek keresztyén szüleim. •

Sokáig áhitatoskodtam Izrael népe között.

Igen, áhitatoskodtam, mint jó keresztyénhez illik, ki tisztelettel járjol meg Mózes ős vallása előtt, mely a keresztyén vallásnak tisztos szülőanyja; ki nem nézi, vajjon a templomon kereszt van-e vagy kakkas, hogy benne imádkozhassék, mert az emberiség ismét tiszteli, ki nem zárkózik privilegizált falak közé.

Az ómodorú ének hangjai visszavarázsolták lelkemet a nagy költőkirály, Dávid korába, az egykori választott nép dicső és fénytelen napjaiba. Ott álltam a jeruzsálemi templom dus mennyezete alatt, ott ültem a babiloni vizeknél, a pazar fényű város függőkertjei mellett; láttam az agg izraelitákat hosszú, keleti talárban és rabláncokkal lábakon: láttam Judaea bájos hölgyeit nemzeti gyászban, epedő tűzszegekkel Kanaán felé fordulva, — 's ábrándjaim közepett csak azon vevém észre magamat, hogy elkezdém az elbúsult Izraellel énekelni:

*A nagy bának és bánatnak miatta,
Hegedűnket fűggesztettük fűzfákra.*

Megvártam míg a szentek szente megnyílt 's a tízparancsolat két tekerket kivétellett.

Szent áhitat fogta el lelkemet, midőn az üldözött nép szent ereklyéjét

megláttam, mely a mienk is, mely az emberiségé, 's mely az emberi boldogságnak talpköve.

Gondolám: hogy a nép, mely a tizparancsot illy áhitatos tiszteletben tartja, — rossz nem lehet.

Honnan van mégis a százados ellenszenv, a szűnni nem akaró üldözés?

Nem vallásban fekszik az, barátaim. Másutt gyökerezik e' rossz.

Izrael vallása főséges. Az egyistenség eszméje, körülragyogva Judaea költészetétől, mint megannyi karbunkulusoktól, egy oly magasztos hit, mely mindig képes a földi embert boldogságban ringatni. De, hitem szerint, e keleti gyöngyöket meg kell tisztítani a sötét századok iszapjaitól. A ferde szokásoktól el kell bucsuzni. Magyar földön a Jehovát magyarul kell imádni. A nagy nemzettestbe testvérileg beleolvadván, le kell mondani amaz álpróféták által koholt hamis tanról: mintha a Messiás még nem jött volna el. Mert a Messiás eljött, egész lelki fenségében: nemrég is egyengetők az ő utját és hallók a hozsána kiáltásokat előtte 's utána. A Messiásnak neve: egyenlőség, szabadság, testvériség.

De rajtunk is fekszik egy szent kötelesség terhe, kik keresztyéneknek neveznénk magunkat: kik a szabadság szent keresztfája alatt gyűlöletet hirdetünk azok ellen, kik a kereszt alá nem jönnek el imádkozni, kik egyedül üdvözítő vallást hirdetünk, hogy beszennezzük a kereszten lefolyt márttyrvért, mely az emberiség szabadságáért omlott vala ki.

Hozd el uram, hozzánk a valódi szabadság, egyenlőség és testvériség mennyországát!...

Egy az imédkozók közül, látván, hogy idegen vagyok Izraelben, hozzám jött és nyájasan szólita magyarul; (1848-ban Pesten kevesen tudtak magyarul. S. J.) kérdezősködém tőle egyről 's másról; beszélgetém a cerimoniákról s szomorún hallám megjegzéseit, hogy maholnap istenöket sem imádkozhatják bátorságban, félvén a keresztyének megtámadásától. Vigasztalni akarám, de hirtelen Pozsonyra gondoltam.

Itt ismét önkénytelen elborult lelkem, visszaelmélkedtem a századokba 's számlálgatám a vallásontotta vért és kérdezém: Ugyan mikor szünik meg már egymást gyilkolni az Isten képére teremtett ember?

El tőlem sötét képek; a tizenkilencedik század, mely férfivá lett és elűzé a jezsuita dajkákat, nem sülyedhet alá többé; — e gondolattal kifelé indulék, hogy a szép természetben fölfrissitem lankadt lelkemet. Egy attilás zsidó mellett lépdelék el, bizalommal megszólítám, s kérdéseimre felelt magyarul. Okosan beszélt, benne gyönyörködém. Előhozá, hogy nekik szép kiseded óvintézetük van, s kért, hogy tekintsem meg: mert olyant — s ezt némi büszkeséggel mondá — még Magyarhonban nem láttam. S ott levő kis fiának megparancsolá, hogy engem oda vezessen.

Örömmel követém a kis zsidó fiut a kisededóv intézet felé.

Egy kis kertben játszva találtam Izrael apró nemzedékét, számra mintegy hatvanat, mind megannyi kis ártatlan angyalt és tősgyökeres magyar csemetét, szépen és tisztán öltözve; vidáman futkostak a kert rostélyzata körül; némelyek katonás tempóval lépdeltek föl alá.

Kedvem lett volna a kedves gyermekeket sorba csókolni.

Majd oktatójuk levevé piros hegedűjét a lugasról s indulót játszott nekik. Öröm volt nézni a sok mosolygó angyalt, mint igazodtak glédába s indultak befelé. A teremben két körben rendezett kis karszékeikre tele-

pedtek. Először is egy kis rövid, magyar imádságra kulcsolták össze kis kezeiket, azután szépen énekeltek és elkezdődött a játék és a lecke. Bámulnom kellett okos és értelmes feleletükön és játszói kedvükön. Majd Petőfi dalait szavalták, vagy a „szózat“ hymnust énekeltek és a társas kört bámulatos ügyességgel lejtették. Majd testöket gyakorolták birkózással, vagy fölváltva birkóztak és szavaltak.

Boldog szülők, kik ily intézetbe vihetitek gyermekeiteket! (Az ó-budai keresztyének, csupán zsidók iránti gyűlöletből, megfosztják az intézet jótékonyágától gyermekeiket.)

Igen, polgártársaim, Ó-Budán ily intézet van, mely becsületökre válik ottani izraelita polgártársaimnak, kik lelkes kisededővjukat, a művelt lelkű Halasi István urat egészen fölhatalmazák gyermekeiknek a kor-szemlemben való kiképzésére.

Ide menjetek azért, ti nyárspolgárok, és piruljatok el, megszégyenülvén a ti lelketeknek törpeségében.

Ekép mult el egy szép tavasznapom, egyike éltem szebbjeinek, melynek kedves emlékére lelkem hurja még sokszor rezegni fog.

És most egy pár komoly szóval zárom be szép tavasznapomat, szólna a zsidókról és a zsidó keresztyénekről.

Én nem mentem a zsidókat.

Azokat t. i., akik zsidók.

A zsidók pedig e' következők:

1. Akik ősapjaiktól lehozván ekkorig híven megőrzék az elmének világtalanságát, éppen úgy, mint a disznóhús nem evést.

2. Akik apjoktól ostobaságon kívül disznóhús-ehetést öröklöttek és hátas tarisznyát, meg gyönyörűséges szép német nyelvet, ott fenn Würtembergben és Szászországban; és lejjővén Budapestnek városába olyképpen, hogy nem tudnák fejöket hova lehajtani; és elszegődtek kellnernek és cselekvének, mint az uzsorás zsidók és levének ép 's egészséges Haus-herrek, kiknek roppant házaik nőttek vala ki Pest városának közepéből, valamint ségesen erdőben a gomba.

Ezen disznóhúsevő zsidók igen nagy mesterek a magyarok eileni simfölésben — csupa kajánságból és cudar hálátlanságból. És gyűlölik a mózesvallású collegáikat és elvesztenék őket egy kanál vízben — azt mondván, hogy zsidók.

Ugyan édes Herr Vetterek, kik a zsiros Magyarországon meghiztatok, miként Szalontán a mangalica — mért vagytok ti oly istentelenek?

Ti megeszitek a rőfös kolbászt, keresztet is vettek nagy hasatokra — hogy lennétek keresztyének; de a ti tetteitek gonoszságával felülmúljátok a zsidót és szivetek álnokságával meghaladjátok a farizeust.

Mégis azt kiáltjátok a zsidóknak: „feszítsd meg!“

Bizony, bizony mondom nektek: hasonlatosak vagytok a latorhoz, aki függ vala balkéz felül; míg a zsidóknak jobbkez felül ezt mondja a megfeszített hazafiság: „Ma velem leszel a paradicsomban.“

E tanulságos sorokat Kolmár József nevű hazánkfia írta kilencvenegy évvel ezelőtt az említett lapba.

Igen érdekes még ugyanezeket a lapokon Vasvári Pál — van-e ki e

nevet nem ismeri? — *Irányszemlék* c. cikksorozata. Nem állhatok ellen a kísértésnek, hogy egy kortörténeti jegyzetet ki ne kapjak belőle:

„Michelet szétnézett Európában, 's kebel-fájdalommal kiálta fel:

Ki nem látja, hogy Európára keletről és nyugatról a halál árnyéka borul? Hogy naponta kevesebb a világosság, hogy Olaszország elveszett, hogy Irland elveszett, hogy Lengyelország elveszett... És hogy Németország el akar veszni...

Ez utóbbiak alatt szokás érteni a magyarokat is.

De ezt Michelet 1846-ban írta!”

Valóban, szörnyű helyzet lehetett a világon 1846-ban.

JULES ROMAÏNS: HIMNUSZ

A „L'homme blanc“ című körv^{er}séből

Fordította: KORVIN SÁNDOR

*Uj iskola vigyáz a hegy tővén.
Csipős a szél; az évszak mostoha.
A tanulók fagyos kezükbe fujnak.
Te oktató, ne csüggedj el soha.*

*Szívükbe véd: mindent lebir a jó.
A vész s a téboly elcsitul alatt
S az alvilági angyalt leigazza
A cirkalom, a mérleg és a lant.*

*Gyors krétád alatt felcsipog a tábla,
Varázsló négyzög, fénnel öntözött.
Ez a te munkád, szavak magvetője;
Barázdát társz a padsorok között.*

*Ird tábládra folyók és hadak utját.
Ird fel az ábrák fortély számjegyét.
Ird lantosok s királyok hírnevét.
A nagyvilág sugalma átölel.*

*Hej, hó Monac, Queyriéres! Hej, hó Chaptéuil!
Hány balga törzs hajol a bölcsebb szóra!
Holt álmaik avarként szerteszórva.
És Cromedeyre megrösteli szavát.*

*Te fel se vedd a kor bolond dühét!
Lassan a föld az ész hitére békül.
Nem vagy magad. A roppant Párizs őrt áll
S a délceg Newyork csillagot küld ékül.*

*Ó tanító, csöpp elmék oktatója.
Fehér fajunknak birod szándokát. —
Pillants reá, világ köztársasága:
Örök ügyedben biztos katonád.*